broodnoodig, dat ook de overige deelen van deze openbaring, die ons in Genesis werd geschonken, weer ingedacht worde. De geest moet er in leven, moet er in thuis zijn, moet er vast in staan. De wereld buiten Christus zoekt naar allerlei levensbeschouwing en wereldbeschouwing. Ze glijdt telkens uit, en hoopt telkens den voet weer vast te zetten, d. i. weer een standpunt te vinden, waarvan ze de dingen bezien kan. En die levens- en wereldbeschouwingen wisselen met den dag. Telkens vervangt weer de ééne de andere. En radeloos weet men ten leste niet meer waaraan zich vast te houden, en eindigt dan vaak met den uitroep der moedeloosheid, dat het ons, menschen, niet gegund is, zekerheid te bezitten, en dat we ons in onze onwetendheid hebben terug te trekken. Maar dit nu juist is het groote voorrecht van de gemeente van Christus, dat zij *niet* te zoeken en *niet* te vragen heeft, maar dat haar de dingen van Godswege zijn geopenbaard. Een goed onderlegd Christen is steeds met zijn antwoord gereed. Hij twijfelt en hij aarzelt niet meer, maar rust in de hem geschonken openbaring. De wijsgeer *zoekt* naar een wijsbegeerte, maar een Christen, die Gods Woord kent, *heeft* zijn wijsbegeerte, heeft zijn philosophie, heeft zijn standpunt, en werpt van dat vaste standpunt op wat achter en om en voor hem ligt een vasten blik. Hier schuilt dan ook het mysterie, waarom eenvoudige Christenmenschen onder landbouwers en werklieden vaak zoo helder zien en zoo rijke ontwikkeld zijn. Zelfs door tegenstanders is vaak de opmerking gemaakt, dat geen boek onzen Bijbel evenaart in geschiktheid om de menschen veelzijdig te ontwikkelen. Wie bij de Schrift is opgevoed heeft zijn wijsbegeerte, kent de wereldhistorie, en heeft op de groote wereldgebeurtenissen een vasten en juisten blik. Er ligt voor hem perspectief in de dingen. Christus en zijn kruis vormen het middenpunt, en alles wat daar achter ligt, loopt op dat middenpunt uit, en alles wat geschiedt wordt door dat kruis verklaard, en al wat hierna te komen staat ligt in dat kruis geprofeteerd. Maar juist daarom is het dan ook zoo hoognoodig dat de Christenen vaststaan in het uitgangspunt der Schrift, en berokkent het aan de gemeente Gods zoo onberekenbare schade, indien men de verhalen van Gen. 1—5 voor *niet* authentiek verklaart.

Zelfs is ook hiermede nog niet genoeg gezegd. Dat toch de Christenen zoo ver in de belijdenis der waarheid uiteenloopen, en met zoo afwijkende voorstellingen tegenover elkander staan, is voor een niet gering deel daaraan toe te schrijven, dat ze deze gewichtige hoofdstukken niet allen op dezelfde wijze verstaan. Ook voor de verschillen die de Christenen verdeeld houden, liggen de geboorten, de oorsprongen in deze eerste hoofdstukken van Genesis. Met name de tegenstelling die tusschen de Roomsche kerk en de Protestantsche kerken opkwam, vindt haar oorsprong in de verschillende wijze, waarop men belijdenis de schepping van den mensch naar Gods beeld, de verstoring door de zonde in den mensch, en de verhouding tusschen de natuur en de genade opvat. En als straks een nieuwe tegenstelling tusschen het Doopersche en het Calvinistische streven opkomt, ligt nogmaals ook voor die tegenstelling de oorsprong in de verschillende wijze, waarop het verhaal van het Paradijs en den val en de wederoprichting van den zondaar verstaan wordt. Ja, sterker nog, dat het Gereformeerde leven in de dagen onzer vaderen zoo veelzijdig rijk bloeide, en na 1650 zoo droevig verliep, tot ten leste de stroom geheel verzandde, is voor geen gering deel daaruit te verklaren, dat onze vaderen in deze eerste hoofdstukken vaststonden, en ze helder lazen, en er den inhoud en de beteekenis van doorzagen, en dat men daarentegen later de rijke beteekenis van deze hoofdstukken uit het oog verloor, er niet op lette, en er niet mee rekende.

Dit laatste nu geldt met name van de »gemeene genade", die onze vaderen gevonden, geëerd en beleden hebben, en die de latere Gereformeerden geheel veronachtzaamden en verwaarloosden. Zelfs gaat men niet te ver, door te beweren, dat aan de vraag, of dit leerstuk van de »gemeene gratie" weer met de oude kracht zal opleven de toekomst van de Gereformeerde kerken, en de weeropbloeiing van het Calvinisme hangt. Blijft dit leerstuk gelijk dusver verwaarloosd, dan zijn de Gereformeerde kerken gedoemd, om zich op te sluiten in een heilsprediking zonder achtergrond en zonder ondergrond, en kunnen ze den weg niet vinden, om weer te midden van den strijd der geesten en van de woelingen der wereld tot een vast uitgangspunt en vast standpunt te geraken. Ze dobberen dan heen en weder, en missen vaste stuur. Mag het daarentegen gelukken, om dat rijke, schoone leerstuk weer ingang te doen vinden, en het weer de plaats, die het toekomt, in de overtuiging te laten innemen, dan zal het besef weer algemeen worden, *dat men weet waar men staat;* en zal met vaste hand weer de verhouding kunnen bepaald worden, waarin men zich geplaatst vindt tegenover het leven der wereld. De twaalf geloofsartikelen handelen nu eenmaal niet alleen van den Verlosser en van den Heiligen Geest, maar beginnen met u te bepalen *bij God den Vader, den Almachtige, Schepper des hemels en der aarde;* en uwe belijdenis van Gods heilige Drievuldigheid mist zelfs haar uitgangspunt, indien ge niet heel uw Belijdenis van den Zoon en den Heiligen Geest in God den Vader terugleidt. Heel onze heilsprediking en de prediking der heiligmaking moet daarom in de kerk weer op de prediking van God den Vader, en daarmee op de schepping, en op de herschepping aller dingen teruggaan. Zoo eerst komt er *eenheid* in uw belijdenis, *vastheid* in uw standpunt, *beslistheid* in uw overtuiging. En overmits nu de *zonde* hier breuke sloeg, en er wederoprichting volgde, en de »gemeene gratie" het leerstuk is, dat u aanwijst *welke toestand daaruit geboren is*, kunt ge niet anders dan zwak en aarzelend staan, zoolang het leerstuk van de »gemeene gratie" niet weer tot helderheid voor u gebracht is. Hoe ge u toch in uw kerk opsluit, ge kunt daarom niet ontkomen aan de noodzakelijkheid, om ook in het midden der wereld te leven. En de verhouding tusschen die beiden, d. i. tusschen *kerk* en *wereld*, kunt ge niet helder inzien, zoolang ge in het stuk der »gemeene gratie" niet gefundeerd zijt.

„Des berouwens moede."

> Gij hebt Mij verlaten, spreekt de Heere, gij zijt achterwaarts gegaan; daarom zal Ik mijne hand tegen u uitstrekken en u verderven; Ik ben des berouwens moede geworden.
> Jeremia 15 : 6.

In de handelingen van God met Israël houdt de Schrift u, als in een spiegel, de worsteling van 's Heeren liefde met *uw eigen hart* voor oogen.

Ongetwijfeld óók de worsteling, die ook thans tusschen den Heere en *zijn volk* wordt uitgestreden. Maar laat derwaarts uw denken nu eens *niet* afdolen. Trek uw gedachten veeleer op dit ééne punt saam; op de worsteling, die nu reeds zoo lange jaren aanhoudt tusschen de barmhartigheden des Heeren *en uw eigens ziele.*

Die worstelingen zijn van Gods zijde reeds begonnen, toen ge als kind voor het eerst tegen beter weten in gezondigd hebt, en die worsteling is doorgegaan al den dag die sinds de zon zag op- en ondergaan, en, ook als die zon *was* ondergegaan, hield die worsteling van uw God aan.

Die worsteling was van Gods zijde rusteloos en onafgebroken een trekken, een lokken van Vaderlijke liefde en Goddelijk mededoogen, u ter behoudenis: en van uw zijde nu eens een half meegaan, dan een half tegenstaan, straks onaandoenlijkheid, en in de booze oogenblikken die achter u liggen, een roekeloos en vermetel zondigen tegen de ontfermingen zijner genade.

En juist zooals het hiermede bij u in het klein was, zoo was het bij Israël in het groot. Dezelfde teedere barmhartigheid en hetzelfde weerbarstige menschenhart.

Maar terwijl nu die worsteling tusschen God *en uw hart* in het verborgene plaats grijpt, zoodat nauwlijks uw eigen huisgenooten er iets van merken, ja, dat ge het vaak zelf niet bespeurt, is *dit* bij Israël het verschil, dat de worsteling tusschen God en Israël *voor aller oog is uitgestreden*, dat de Heere door zijn profeten al de stadien en wendingen in die worsteling heeft doen bloot leggen, en dat het breed verhaal van die worstelingen, onder 's Heeren bestel, voor zijn kerk is opgeteekend, opdat tot aan het einde der eeuwen zijn volk er zich aan spiegelen zou.

Die mannenbroeders nu, die nog geestelijk suffen, en dies nog tot geen helder inzicht in die worsteling van God met de zijnen gekomen zijn, hebben daar geen oog voor. Maar wis persoonlijk van zulk worstelen tusschen God en zijn eigen ziele afweet, is er met geestelijke graagte op uit om die worstelingen te leeren verstaan.

Want ten deezen [illegible] ook te leeren uit wat zonden van dagen u van hun eigen zielsworstelingen weten te verhalen. Maar toch veel rijker is het onderwijs dat God zelf ons desaangaande in zijn Woord geeft.

Immers in hetgeen deze broeder of gene zuster ons verhaalt, kan nog vergissing, misverstand, inbeelding en zelfbedrog insluipen.

Dat geeft nooit vastheid.

De spiegel daarentegen dien God zelf ons voorhoudt, vertoont ons zelf de worstelingen met zijn volk, gelijk Hij die door zijn profeten geopenbaard, en onfeilbaar door zijn eigen Woord verklaard heeft.

En deswege spreekt het ons zoo doordringend toe, als God van zijn Israël, en in Israël van de zijnen klaagt: »*Ik ben des berouwens moede.*"

Zulk een woord verstaat ge niet, zoolang ge wel leerstellig *over* uw God kunt spreken, maar in het zielkundig spreken *met* uw God nog een vreemdeling zijt.

Leerstellig, o, we weten het ook wel, dan is uw God onveranderlijk en is er bij Hem geen schaduwe van omkeering, en naardien het alles naar zijn eeuwig besluit gaat, is de enkele gedachte dat iets uw God *berouwen* zou, overijld.

Maar wie den verborgen omgang met zijn God kent, die spreekt zoo koud en onverschillig niet.

Hoe zou hij het ook kunnen?

Of is dan het persoonlijke saamleven van zijn God met zijn ziel en van zijn ziel met zijn God ooit iets anders geweest, dan dat die hooge God in nederbuigende ontferming zich tot hem, klein en nietig schepsel afliet, zich schikte naar zijn geringheid, inging in zijn leven, meesprak in zijn taal, en met den golfslag van zijn zielsleven de bewegingen zijner genade op en neder deed gaan?

Ook hij heeft de jaren wel gekend, dat hij nog niets bezat dan een God van verre, een God wiens majestueuse gestalte daar ginder verre op den rotsgrond van de kust der eeuwigheid schitterde, onderwijl zijn arme, zijn gejaagde ziel in het hulkje op de baren met de hooggaande golven omhoog ging, om ijlings met den gebroken golfslag in de diepte weg te zinken.

Maar die dagen dat zijn God hem als een vreemdeling was, zijn voorbij. Die God, die hem eerst van verre stond, is van die kust der eeuwigheid, over de wiegelende baren tot hem gekomen, heeft zich in het scheepke zijner ziel bij hem gevoegd, en hoe hij nu ook geslingerd wordt, nu klemt hij in die slingeringen zich aan den levenden God vast, want hoe wonderbaar het soms schijne, die God in zijn lankmoedigheden maakt al de bange worstelingen zijner ziel met hem mee.

En neen, nu verandert daarom zijn God niet, want zijn genade blijft altoos dezelfde, en zijn goedertierenheid is tot in der eeuwigheid.

Niet *God* verandert, maar *hij* verandert, en *dit* is het veranderen Gods, dat zijn grondeloose barmhartigheden in al die wisselingen zijner eigen ziel meê op en neder gaan.

Des berouwens moede!

Dit wordt niet van u, maar van uw Vader in de hemelen gezegd.

Uw God *berouwens moede*, juist omdat gij des berouwens *niet* moede wordt.

Een zeggen, dat op het eerste hooren vreemd klinkt, maar dat Gods kind daarom wel verstaat, voodra hij den moed heeft zijn *zondigen* weg te overzien, en op dien weg dat eindeloos vallen en weer opstaan overziet, waar een stuk van zijn levenshistorie in opgaat.

Dit komt het duidelijkst uit, zoo ge uw aandacht voor een oogenblik op die ééne, bepaalde zonde samentrekt, die bij u altoos vlak voor de deur van uw hart ligt, en u daarom altoos het eerste verrast.

Dat is bij den één deze, bij den ander die zonde; maar een ieder kent de zijne wel. Jezus noemde die zonde: *eenen balk*, waarover we liefst heenkeken, om op het splinterije in het oog van den broeder te turen.

Welnu, over *die* zonde vooral worstelt ge nu reeds jaren lang met uw God. Al de bemoeiing van uw God is, om u van die zonde af te brengen, en toch kruipt uw ziel er telkens weer heen.

Gaat dit nu de ver houdt het te lang aan, dan voelt ge voor u zelven wel, dat de genade u verlaat, dat uw gebed verhinderd wordt, dat de teederheid weg is, en dat de Heilige Geest ophield u innerlijk te vertroosten.

Dan schrikt ge, berouw komt over uwe ziele, en gij keert weder. En omdat Hij dan berouw ziet, berouwt het uw God over het kwade dat Hij tegen u gedacht had. Zijn genade keert weder, en het liefdeleven met uw God bloeit weer als vanouds.

Maar ga nu eens in uw verleden terug, en vraag u eens af, *hoe oudtijds reeds*, ook al bepaalt ge u tot die ééne zonde, die Jezus »*uw balk*" noemde, datzelfde zielstafereel in u is afgespeeld.

Dat ge in vrede en liefde voor uw God stondt, maar dat gij oude zonde weer begon te lokken en te woelen en te trekken, en dat uw God u aanmaande en waarschuwde; maar dat gij, aarzelend, schuivervoetend, eerst niet willend en met dralend, ten leste toch toegaaft, en weer viel, tot . . . het leven *buiten* genade u te bang werd, het berouw terugkeerde, de tranen u weer in de oogen kwamen; en dat uw God in zijn ontferming u weer opving in zijn geopende armen, en het weer liefdegenieting werd als voorheen.

En nu zegt uw eigen herinnering u wel, dat het telkens zich herhalen van datzelfde zielstafereel, er allengs den glans aan ontrooide.

Eerst was de schrik overweldigend, de zielespijt en het berouw verteerde u, ge kroopt voor uw God op de knieen, om toch weer in genade aangenomen te worden, en de verrassing dier genade deed u in heilige genieting juichen.

Maar gaandeweg nam dit af.

Niet uw zonde, maar *wel* nam af de ernst van het opschrikken uit uw zonde, de diepte en de gevoeligheid van berouw, het gevoel van Gods terugkeerende liefde.

Ge werdt er zoo aan gewoon.

Ten leste ging het u zelf hinderen, dat het u niet sterker aangreep, en ge hebt de ure wel gekend, dat ge aarzeldet, om weer op de knieen te vallen, omdat ge u zelven afvroegt, of zoo telkens zondigen en altoos weer berouw hebben, niet een geestelijk comedlespelen voor uw God werd!

Dan maande Satan u, om *zelf* des berouwens moede te worden, onderwijl de Heilige Geest u tot berouw bleef prikkelen.

Ja, ten leste konden er oogenblikken komen, dat ge, voor de zonde staande, die welbezien zoo erg niet meer vondt. Immers straks kon weer het berouw komen, om de schade dier zonde weg te nemen.

Ons hart is zoo arglistig, meer dan eenig ding. Wie zou het kennen?

En in zulke oogenblikken nu, dan spreekt uw God tot zijnen [illegible] *Ik ben des berouwens moede.*"

Als het heuglijke een spel zou worden. Als ge zoo gewoon zijt geraakt aan het sterkste medicijn, dat het zijn werking niet meer bij u doet. Als ge door zulk een zonde, door zulk een berouw en zulk een vergeving heen kunt gaan, om soms in diezelfde week nogmaals bij het station dierzelfde zonde uit te stappen.

Ja, dan trekt eindelijk de genade zich terug. Dan *breekt* God met u. Dan heet het: Bid niet meer; want al stond Mozes en Samuël voor u op, Ik wil niet meer hooren.

Dan is uw God des berouwens moede geworden, en wendt Hij zijn kastijding niet meer af, maar laat u uw spel met uw onwaarachtig berouw spelen. Hij blusscht de lampe voor u uit en laat u aan uw eigen duisternis over.

Zóó kon, en zóó mocht het niet langer.

Op zulk een wijs zou Goddelijke lankmoedigheid u een vrijbrief voor uw zonde worden, en het Goddelijk mededoogen tot een dienen van de zonde worden misbruikt.

Vreeslijke dagen doorleeft ge dan, en soms nog banger nachten. Sion van u weggegaan, en gij aan Babylons stroom neerzittend.

En toch, juist in die verlating van uw God lag voor u de eenige weg tot uw behoudenis.

Was het zoo voortgegaan, het zout der genade zou zouteloos voor u geworden zijn. Het deed u geen nut meer. Door de zonde was uw ziel vereelt, en ge hadt geen *gevoel* voor het heilige meer.

Maar nu eindelijk ontwaakt ge. Nu komt de oude schrik voor uw zonde terug. Door *berouring* komt ge tot *ontroering*. Ge denkt aan geen spelen met het berouw meer, maar voelt uw hart breken in uw boezem. En als het dan eindelijk weer *echt* berouw, weer droefheid, verkwijnende droefheid naar uw God mag worden, dan komt door de gebroken wolken weer een lichtstraal van de ster der hope fonkelen, en de liefde uws Gods keert tot u weêr.

Tot ons leedwezen is gebleken, dat in *E Voto* de *zeven-en-dertigste* Zondagsafdeeling noch in het derde noch in het vierde deel genoemd wordt.

Deel III eindigt met Zondagsafdeeling 36, en Deel IV opent met de 38e Zondagsafdeeling.

Toch is er niets overgeslagen.

De zaak is namelijk deze, dat de 36e en 37e Zondagsafdeeling beide over het *Derde gebod* handelen, en dat in *E Voto* deswege de inhoud van beide onder éénzelfde hoofd is toegelicht.

De toelichting op de 37e Zondagsafdeeling staat dan ook feitelijk op blz. 609—630 van deel III.

De fout bestaat alleen hierin, dat in Deel III op blz. 630 ééne bladzijde moest zijn ingevoegd geworden, om voor de 37e Zondagsafdeeling naar Deel III p. 609 v.v. te verwijzen.

Deze bladzijde zal worden bijgedrukt, en aan de inteekenaren toegezonden, om als blz. 631, na blz. 630, te worden ingelascht.

Amsterdam, 29 Nov. 1895.

Vrije Universiteit.

Waar zelfs van Gereformeerde zijde ten onzent vaak zoo schamper en bitter op de Vrije Universiteit gesmaald wordt, zij het ons vergund, aan onze lezers een oordeel over die Universiteit uit den vreemde voor te leggen.

We lezen namelijk in de *Reform. Kirchenzeitung* van 24 November jl. dit:

»De Vrije Universiteit telt thans 14 Litteratoren, 14 Juristen en 66 Theologen. Hoon en spot zijn van den aanbeginne rijkelijk over deze stichting uitgegoten, ernstige crisissen heeft ze zelfs onder de Professoren doorgemaakt, maar trots deze vijandschap en in weerwil van deze tegenspoeden, heeft de zaadkorrel, die voor nu 15 jaren aan de aarde werd toevertrouwd, wortelvezelen uitgeschoten tot heil van Kerk en Staat in de Nederlanden. Te midden van de zelfs in Duitschland ongekende verwildering van de Staatskerk, die u twijfelen doet of ge in 't geheel nog wel van een Evangelische, laat staan van een Gereformeerde, Staatskerk in Holland spreken kunt, doet het weldadig aan, als men den blik slaan mag op deze uit den nood geboren hoogeschool. Bij ons in Duitschland moeten de theologen, helaas, hun zwaarden nog bij de Philistijnen laten scherpen, maar dit is voor onze broeders in Holland niet meer noodig. Zij bezitten te Amsterdam een werkplaats, waar voor Kerk, School en Staat mannen gevormd worden, die straks in staat zullen blijken, om het volk in zijn strijd tegen het Liberalisme tot leidslieden te dienen. Welke geest er de Hoogleeraren bezielt, toont de redevoering, die de hoogleeraar in de rechtsgeleerdheid, Mr. Fabius, dit jaar bij de overdracht van het rectoraat gehouden heeft. Zijn onderwerp was: *Zonde en Recht.* De redenaar eindigde met deze woorden: »Eenmaal zal ook hieraan een einde komen. Als de grens der gemeene genade is bereikt. Dan zal ook de Overheid zelve wegvallen, en zal God alles in allen wezen. Geen Staatsvergoding dus. Ons oog is op nog heerlijker toestand gericht.

Dan houdt alles op wat met de zonde in verband staat. De behoefte aan eenige uitwendige wet zal dan niet meer bestaan. Dan zal geen menschelijke vertolking van de ordeningen Gods meer noodig zijn. Met ongedekten aangezichte zal de heerlijkheid Gods worden aanschouwd. Dan zal het weder zijn, gelijk het eenmaal was, en Donoso Cortes aldus beschrijft: »Lorsqu'il sortit des mains de son Créateur, l'homme entendait le bien, et l'entendant il le voulait, et le voulant il le faisait, et faisant le bien qu'il voulait de sa volonté, qu'il entendait de son entendement, il était libre". Dan zal geen wolkenfloers meer het gezicht beperken; het verstand niet meer verduisterd wezen en de wil niet ten kwade neigen. Dan zal er geen onderdrukking meer wezen; geen vijandschap. Oorlog zal niet meer zijn: het rijk des vredes zal heerlijk bloeien. Ja, splitsing in staten en talen zal ophouden. Uit alle natiën en alle tongen zullen te verlosten met eenen mond aanheffen het lied ter eere van het Lam. Dan zal alle onrecht voorbij, alle onrecht gewroken zijn; ook het onrecht, dat hier straffeloos bleef; ook het onrecht dergenen, die geroepen waren het recht te beschermen. Dan zal het voor aller oogen duidelijk worden, dat recht en dwang niet onafscheidbaar zijn. Het recht zal zonder dwang schitteren in den rijksten luister. Dan zal het zich openbaren, niet naar den gezonken toestand van het heden, maar het zal passen bij den staat der volmaakt rechtvaardigen. Het recht Gods zal dan wezen het voorwerp van liefde en lof. Het recht Gods, waarin plaats is voor de rechtvaardiging van zondaars, zonder dat aan Gods volstrekten eisch iets wordt afgedaan. Door dat mysterie, waarin de engelen begeerig waren in te zien, en hetwelk geopenbaard is in de volheid des tijds. Door het Lam, dat geslacht is; dat aan Gods recht voldoet; Wien toekomt eeuwige aanbidding en dankzegging; en aan wiens voeten alle kronen zullen worden neergeworpen.

In den beginne schiep God den hemel en de aarde. En God zag al wat Hij gemaakt had, en ziet, het was zeer goed. Maar de zonde sloop in, en het onrecht brak door. Toch hield Gods recht stand en bleef zijn wil alleen norm. »Uw wil geschiede, gelijk in den hemel, alzoo ook op de aarde," is de bede, door den Heiland zelven den zijnen in den mond gelegd. En zoo zal het ook eenmaal wezen. Het onrecht zal worden weggedaan: de hemelen, die nu zijn, en de aarde zijn door het Woord Gods als een schat weggelegd, en worden ten vure bewaard tegen den dag des oordeels en der verderving der goddelooze menschen" (2 Petr. 3 : 7). »Maar wij verwachten, naar zijne belofte, nieuwe hemelen en eene nieuwe aarde, in dewelke gerechtigheid woont."

»Deze bazuin geeft een helder geluid, bij het hooren waarvan in elk goed Calvinist het hart van vreugde opspringt. Gelukkig het volk, dat zulke mannen aan zijn spitse mag zien treden."

Tegenspraak?

Door den *Senaat der Vrije Universiteit* is, gelijk uit zijn *Publicatie* blijkt, uitgesproken, dat in Art. 2 der Statuten onder »Gereformeerde beginselen" te verstaan zijn: *de beginselen van het Calvinisme.*

Dit beaamt de geachte schrijver, die ons op tegenspraak met ons zelven waant betrapt te hebben, in het minst niet. Hiertegen komt hij in verzet. En om de rechtmatigheid van dit bewijs te sterken, beroept hij zich op wat in ons blad kort na de oprichting der Vrije Universiteit, en zelfs vóór die oprichting, geschreven werd.

Sterk is zulk een beroep op zich zelf zeker niet.

Vijftien jaren geleden, toen de actie in Gereformeerden zin pas begon, en wij allen saam nog aan het begin van den weg stonden, sprak het wel vanzelf, dat nog niemand die rijpheid van oordeel en die helderheid van inzicht bezat, die eerst vrucht konden zijn van voortgezet onderzoek en dieper indringende studie.

Stel dus al, dat er nu vijftien jaren geleden, toen we pas in zee staken, eenige uitdrukking door ons gebezigd ware, die van achteren bleek niet scherp belijnd genoeg of min juist gekozen te zijn geweest, dan zou hier nog nimmer tegenspraak uit zijn af te leiden.

Ge zoudt dan met niets te doen hebben, dan met het zeer gewone verschijnsel, dat iemand, die niet stilzit, maar *doorwerkt*, verder komt. En niet sterk, maar *zwak* zou ook de positie zijn van iemand, die u van achteren zeggen kwam: *Thans* sta ik, waar gij stondt, toen ge pas begont.

Toch is er in de zinsneden, die tegen ons zijn uitgespeeld, voor zoover we bij aandachtige lezing kunnen nagaan, geen enkele beheerschende stelling, die we niet nu nog evenzoo staande houden.

We gaan verder.

De geachte schrijver zou, naar het ons voorkomt, zijn beroep op onze woorden zelfs in de pen hebben gehouden, indien zijn oog niet op een enkele zinsnede ware gevallen, maar hij de drie artikelen, waarin die zinsneden voorkomen, in hun geheel had overgelezen.

Dan toch waarborgt ons de eisch der eerlijkheid, dat hij niet zou verzwegen hebben, wat hij nu *niet* aan zijne lezers mededeelde, en wat nochtans medegedeeld had moeten worden, zouden die lezers met kennis van zaken kunnen oordeelen.

Hun had drieërlei moeten medegedeeld worden.

Ten eerste dat de drie artikelen »Gereformeerd" die in de *Herout* van 13, 20 en

niet volgen, tenzij *dit* eerst door ons herroepen worde.

Dit nu verklaren we ons alleen daaruit, dat deze heeren »de Kerk" en »het Kerkelijke" als een puur uitwendige, menschelijke zaak beschouwen, die met het geestelijke, met de eere van den Christus en dus ook met de kroon zijner heerlijkheid niets te maken heeft.

Immers ware dit zoo, dan liet het zich zeer goed denken, dat de vraag hoe het in onze Kerk toegaat, onze conscientie niet raakte, en op zichzelve niets met onzen eerbied en onze liefde voor Christus te maken had.

En als dan een ander, die de Kerk anders wilde inrichten dan ik zelf, mij deswege kwam aanklagen, dat ik in eerbied en liefde voor mijn Heiland te kort schoot, dan zou dat metterdaad ergerlijk zijn, en iets waartegen ik mij terecht zou verzetten.

De vraag ten principale komt dus hierop neer: Is het waar, is het juist gezien, dat de instelling en inrichting van de Kerk op aarde iets louter uitwendigs en menschelijks is, en alzoo niets uitstaande heeft met de ordinantiën of de eere van den Christus, of wilt ge met de kroon van den over ons gezalfden Koning.

En deze vraag nu willen we voor ditmaal alleen beantwoorden, met een verwijzing naar onze Formulieren van eenigheid.

In deze Belijdenis toch wordt in niet minder dan *negen* artikelen van de Kerk gehandeld.

In art. 27 van de Kerk in het gemeen.

In art. 28 van de verplichting waaronder de geloovigen staan, om zich bij de ware Kerk te voegen.

In art. 29 van het onderscheid tusschen de ware en de valsche Kerk.

In art. 30 van de regeering der Kerk.

In art. 31 van de ambtsdragers der Kerk.

In art. 32 van de kerkelijke tucht.

In art. 33—35 van de Sacramentsbediening.

In art. 36 van de verplichting der Overheid ten opzichte der Kerk.

Van *welke* Kerk nu handelen deze artikelen?

Van de onzichtbare of van de *zichtbare* Kerk?

Hierop nu luidt het stellige antwoord: *Van de zichtbare.* Dit blijkt uit de regeering der Kerk; uit de onderscheiding tusschen de ware en valsche Kerk, die bij de *onzichtbare* ondenkbaar is; uit de *ambten;* uit de *tucht;* en uit de *Sacramentsbediening*, die immers altegader op de *zichtbare* Kerk slaan.

Wordt nu dit alles in de *Belijdenis* ingevlochten, zoo blijkt hieruit, dat onze vaderen dit alles beschouwd hebben, als rechtstreeks *met het geloof* saamhangende, en met den Christus als *Hoofd der Kerk* in verband staande.

En nu kan de *Vaderlander* zeer zeker dit alles verwerpen, en zeggen: Onze vaderen hebben zich in dit opzicht glad vergist.

Maar *wat ze niet kan*, is het aan iemand, die aan deze Belijdenis vasthoudt, euvel duiden, dat hij de inrichting der zichtbare Kerk beschouwt als iets, waarbij de eere en de kroon van Christus wel terdege in het spel is.

Het leerstuk der Kerk in de Belijdenis.

Onzerzijds is steeds beweerd en wordt nóg onverzwakt staande gehouden, dat de belijders van den Christus, die nog steeds in de Hervormde Kerk huizen, te kort doen aan de eere van Christus' Koningschap.

Volgens de *Vaderlander* is het nu juist *dit*, waarom men ons met »persoonlijke bitterheid" achtervolgt.

Dit hadden we niet mogen zeggen, en een meer Christelijke gedragslijn te onzen opzichte kunnen de mannen van dat blad